

El castell de Quermançó: una llegenda sense retorn

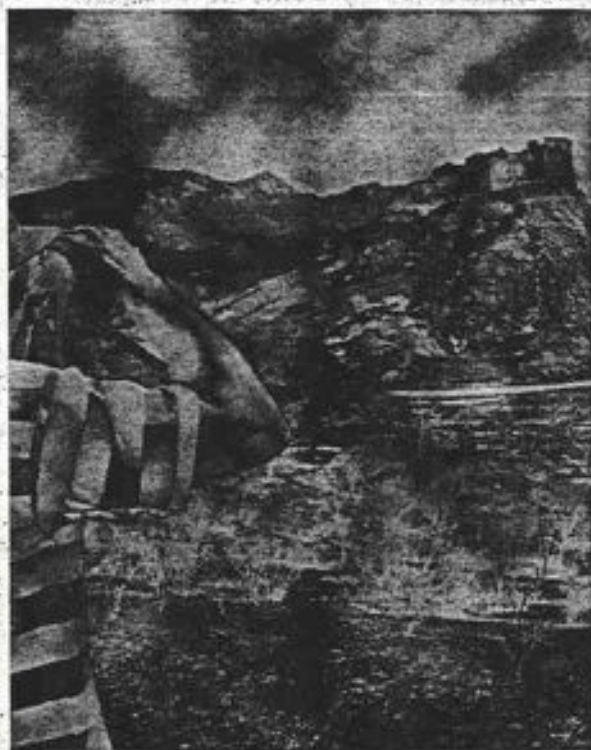
No sorprèn en absolut que una zona com l'Empordà estigui plena de castells, cases fortificades i edificacions religiosomilitars, només cal recordar que és una terra fronterera i marítima des dels seus orígens. El que sí sorprèn, i molt, és la comprovació que aquest tipus d'equipaments estiguin pràcticament oblidats i no es valori, tal com seria d'esperar, la seva importància en l'evolució històrica del nostre país així com la repercussió social i cultural que han tingut fins dades ben recents.

El castell de Quermançó és un d'aquells monuments oblidats en la nit de la història. Situat dalt d'un petit turó, coronant-lo: s'aixequen tímidament les restes d'una fortificació medieval que va viure etapes vertaderament interessants fins ben entrat el segle XIX. Construït a poca alçada, sobre pedra viva i senyorejant sobre la plana empordanesa, el castell de Quermançó fou una peça estratègica important al llarg de la seva història. Els primers documents del castell daten del 1078 en què Ponç I deixà en herència als seus fills la fortalesa, on hi havia l'arxiu diplomàtic del comtat d'Empúries. La seva vocació fronterera el posà al capdavant de les invasions franceses en més d'una ocasió. Els francesos el reconstruïren i fortificaren el 1808. L'última referència datada d'activitat en el castell és de 1826 i la història de la comtessa de Molins, que el féu saltar pels aires amb un grapat de bandolers ferotges a dins; tot i que això entra més en el relat fantàstic que no pas en la fidelitat històrica. Les últimes notícies que tenim del castell són que es troba a la venda des de 1997.

A mig camí entre la història i la llegenda, aquesta fortificació pràcticament inexpugnable en la seva època, viu actualment un dels seus moments menys gloriósos. Des de la carretera que porta de Figueres a Portbou, s'alça el que queda d'ell amb la dignitat d'un guerrer invicte. Lluny de batalles sagnants, invasions franceses o amagatall de bandolers, aquesta peça del conjunt monumental empordanès i català viu una lenta agonia que el portarà en breu a la seva desaparició. La desaparició dels monuments històrics i culturals d'un país és un fet trist, però inevitable, atès que ni l'Administració ni la propietat privada (com és el cas d'aquest castell) poden fer front a l'estudi, excavació o restauració dels monuments que estiguin dins de la seva competència; aquesta desaparició es fa especialment dolorosa quan es tracta d'un monument històric important per al coneixement i evolució de la cultura a casa nostra.

Desgraciadament aquest conjunt històric es troba en un punt de difícil retorn per a la seva recuperació. Segurament es creu que amb la documentació que es posseeix de la història d'aquesta fortificació, és suficient per pensar que es tenen els elements més importants per salvar la seva memòria i, per tant, una petita part de la seva història. Però, a voltes, la documentació escrita no és suficient i s'imposa aprofundir més. El castell de Quermançó, al meu entendre, és un d'aquests casos; un cas que si no ens afanyem deixarà de ser un vestigi per

convertir-se en un record. Potser el fet que sigui de titularitat privada ha provocat que el castell no tingui sobre el terreny ni identificació, ni datació, ni síntesi històrica, ni senyalització, ni res que ens faci pensar que estem davant d'un monument d'interès patrimonial. Aquesta informació bàsica, en qualsevol monument històric, aquí, ha estat substituïda per un cartell rovellat que ens avisa de la perillositat d'entrar a les restes per la possibilitat d'enrunament de l'edifici. Em fa l'efecte que això hauria de ser suficient perquè es comencés a pensar en el castell de Quermançó en clau de monument històric sobre el qual cal actuar i deixar-lo de banda, per ara, com

escenari de llegendes fantàstiques que nodreixin la nostra cultura popular. Qualsevol amb un mínim de sensibilitat vers la història del seu país, estarà d'acord en què malgrat no es pugui restaurar aquesta fortificació de manera física; sí que es pot recuperar a través de l'excavació arqueològica i l'estudi documental. Només falta l'interès i la interacció entre Administració i propietaris.

El dia que tinguem consciència que hem tret tot el suc a aquest castell; que s'hagi excavat; que s'hagi estudiat; que, en definitiva, s'hagi pogut identificar als ulls de la nostra història i de la nostra memòria; potser llavors serà el moment de deixar-lo morir en pau i començar una nova llegenda que ens porti, a petits i grans, al món dels somnis.

Alfons Martínez Puig
Historiador